

313

MARÇ
2015

LA LLARGA CRISI DE LA SOCIALDEMOCRÀCIA EN TEMPS DE LA GRAN RECESSIÓ

Jordi Muñoz, Investigador Ramón y Cajal, Universitat de Barcelona

Fa dècades que hom parla de la crisi de la socialdemocràcia i, malgrat tot, en bona part d'Europa sembla que els partits socialdemòcrates gaudeixin d'una mala salut de ferro. No han reeixit, en la majoria dels casos, a construir blocs socials suficientment amplis i cohesionats que garanteixin la seva hegemonia incontestable, però són actors polítics de primer ordre, sovint majoritaris, en la major part del continent.

Constantment, en aquest debat, es prenen com a referència els anys daurats de desenvolupament dels estats del benestar en la postguerra mundial. És una referència, possiblement, massa exigent per avaluar la salut de la socialdemocràcia contemporània. Els canvis en el context econòmic i geopolític en què operen els governs europeus són tan grans que sembla una mica ingenu prendre aquell període com a referència en el debat actual.

I tanmateix, la crisi existeix. Arreu del continent, però sobretot al sud d'Europa. Grècia n'és el cas paradigmàtic. A Espanya, el PSOE, després de la derrota històrica del 2011, té unes perspectives electorals encara més descoratjadores. A Itàlia, l'ànima socialdemòcrata ja no dirigeix el bloc del centresquerra. L'excepció, parcial, és Portugal, on el partit socialista encapçala les enquestes malgrat tenir l'exprimer ministre José Sócrates empresonat per frau fiscal.

S'han omplert milers de pàgines tractant de diagnosticar els mals de la socialdemocràcia europea. Per mirar de posar una mica d'ordre, podem separar els factors explicatius en dos grups: els que responen a canvis en l'estructura social i el model productiu –que podríem dir-ne factors exògens– i els que pertanyen a l'àmbit de l'actuació dels propis partits socialdemòcrates–, és a dir, els factors endògens.

Factors exògens: els canvis en l'entorn

El procés de desindustrialització de bona part del continent, la minorització de l'obrer *fordista* clàssic, l'expansió de les classes mitjanes i, sobretot, la creixent dualitat del mercat de treball entre treballadors precaris (*outsiders*) i protegits (*insiders*), com explica David Rueda, han fragmentat de manera molt profunda el bloc social sobre el qual la socialdemocràcia havia construït les seves majories.

El difícil repte que ha d'afrontar ara és el d'articular un programa polític capaç de donar resposta a les necessitats i anhels de sectors socials amb trajectòries, perspectives i realitats molt diverses: els treballadors industrials protegits, el funcionariat, els treballadors precaris sense qualificació, les noves classes mitjanes i els joves, que sovint no aconsegueixen bastir itineraris professionals equiparables als dels seus pares.

A més a més, cal no oblidar un vector de transformació social especialment rellevant: la immigració. De fet, una explicació tradicional de l'existència d'estats del benestar forts a Europa, enfront de la seva absència als Estats Units, feia referència a la diversitat ètnica de la societat nord-americana. L'argument, desenvolupat, entre d'altres, pels economistes **Alberto Alesina i Edward Glaeser** apunta a què l'heterogeneïtat ètnica trenca els llaços de solidaritat necessaris per sustentar polítiques ambicioses de redistribució de la renda. Així, a mesura que Europa s'ha anat fent més diversa, el suport a les polítiques fiscals i de despesa tradicionals de la socialdemocràcia hauria tendit a afeblir-se. L'evidència al respecte no és unànime, però sí que hi ha molts treballs que hi troben una relació. No falten, arreu d'Europa, exemples de transvasaments electorals des de l'esquerra a les formacions xenòfobes que, en alguns casos, han bastit el seu discurs a partir del *Welfare-Chauvinism* que consisteix, bàsicament, a defensar l'estat del benestar per als «de casa», alhora que, contra tota evidència, s'estigmatitza als immigrants com a càrregues per al sistema de protecció social.

Factors endògens: el paper dels partits polítics

Però seria erroni veure els partits socialdemòcrates com a víctimes passives el canvi de context sociopolític. Primer, perquè les seves polítiques han contribuït a produir alguns dels canvis socials que hem ressenyat més amunt, com la dualitat del mercat de treball. I segon, perquè algunes de les seves respostes polítiques al nou context poden haver contribuït a agreujar la seva crisi.

Una de les grans apostes de la socialdemocràcia continental ha estat, i és encara, el fet de conformar un gran bloc central, juntament amb el centredreta, per tal d'impulsar i governar el projecte d'integració europea. L'aliança entre socialistes i demòcrata ha definit el disseny institucional de la UE i de e, com també bona part de les decisions polítiques que han pres aquestes institucions. La crisi que arrenca el 2008 ha posat a prova aquestes institucions, i la conclusió no pot ser més descoratjadora des del punt de vista de l'esquerra. La promesa del model social europeu s'ha mostrat fonamentalment buida, i la superestructura tecnocràtica europea ha imposat una política d'austeritat per damunt de les estructures de governança democràtiques, tal com explica Ignacio Sánchez Cuenca al seu llibre *La impotencia democrática*.

La socialdemocràcia europea ha introduït pocs matisos a un disseny institucional que ha blindat unes polítiques, les conseqüències socials de les quals, mirant de preservar els interessos dels creditors, han estat devastadores en els països més vulnerables de l'eurozona, tal com va , recentment a l'elit de la socialdemocràcia alemanya l'economista **Mark Blyth**.

Possiblement tot plegat sigui la culminació d'un gir estratègic i ideològic encetat fa anys i que va tenir el seu paradigma en l'anomenada «tercera via» del laborisme britànic; en tot cas, el que sembla evident és que, a escala continental, la socialdemocràcia no ofereix, avui, una alternativa a la crisi fàcilment distingible de la del centredreta.

Mirant la naturalesa i el discurs de les alternatives polítiques que se li mengen terreny, podem pensar que aquesta crisi té relació amb algunes de les fractures internes al seu bloc social de referència que hem enumerat –com la immigració o la dualitat dels mercats de treball–, i amb les apostes polítiques en el si de les institucions europees i, subsidiàriament, dels governs estatals. Però també cal tenir en compte elements menys estructurals, com ara els escàndols de corrupció o determinades formes de viure i exercir el poder polític. És fàcil menystenir aquests aspectes com a secundaris o anecdòtics, però sovint la connexió entre els canvis estructurals i les seves conseqüències electorals està travessada per crisis polítiques, les quals poden precipitar-se o agreujar-se a causa d'aquests casos de corrupció.